

העולם כקיים באמת ישראל אורי מייטליס

שיח לשבת שלח

האם העולם באמת קיים?

לפחות במבט ראשון, התשובה לשאלה זו אינה ברורה. מחד גיסא 'אין עוד מלבדו' כתיב, ומאידך גיסא מקרא מפורש אומר ש'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ' – ואלמלא מקרא כתוב יתכן ולא היינו יכולים לאומרו. לפחות לא בצורה חד משמעית.

מכאן אנו מבינים כי שתי דרכים עומדות לפנינו על מנת לגשר בין שני פסוקים אלו. דרך אחת תהיה התבוננות אקוסמיסטית¹ על הקיים – העולם כולו הוא אשליה, תטען דרך זו, ותביט בחוסר הממשות של העולם בדרך לאותה נגיעה באין סוף, במוחלט. ואכן, לעתים, אפילו באדם מן השורה – שאינו מהמעטים השוקעים במחשבות אלו – רגע של הארה יעיר או אולי יאיר בלבו שמא העולם כולו אך חלום הוא או אשליה – לעתים מתוקה ולפעמים מרה. איי, והרי מקרא מפורש אומר 'בראשית וגו'! – על כך ניתן לדחוק ולומר שמא גם על בריאת אשליית הקיים, גם כן, יש 'חלות שם' בריאה.

הדרך השנייה תהיה לראות גם בבריאה, אלוקות – לראות את הבריאה, את היקום, את העולם ואת כל היש'י כחלק מן האלוקות האין-סופית וכחלק מהדרכים בהם אלוקים מגלה את עצמו אלינו. דרך זו תסיק כי השמים והארץ הממשיים שנבראו, הנם כלים לגילוי הבורא ש'אין עוד מלבדו'.

ע"פ רבי אייזיק מהומיל² חטא המרגלים התבטא בבחירתם של המרגלים בדרך האקוסמיסטית. על מנת להיכנס לארץ, לכבוש אותה, להילחם עליה, להתעסק עמה ולהפריח את שממתה, צריכים לקחת ברצינות רבה את עולם היש'י ואת הבריאה. המרגלים שדגלו באקוסמיזם, כנראה סברו שאם העולם כלל לא קיים 'על אמת' אלא אך אשליה הוא, אזי מה בצע כי יתעסקו באשליה כוזבת כשיכולים הם לעסוק ב'מחויב המציאות' האמתי היחיד. משה רבינו בחר בדרך השנייה. חלק מכיבוש הארץ הנו היכולת לכבוש עוד ועוד שטחים בבריאה, ב'יש'י ובעולם החול, ולמצוא בהם את הקב"ה, בדרך למציאת הבורא בכל אספקט של הקיים – ומשם ניתן רק לצעוק: 'אין עוד מלבדו'!

כיבוש עולם המדעים המדויקים, ימצא בחוקיות המדעית את בורא עולם ויבהיר ויקדש מדעים אלו; כיבוש עולם התקשורת יוכיח איך גם בעולם השקר הכי גדול ניתן לומר דברי אמת – ובכך לגאול את הניצוצות האלוקיים שכלואים שם ומחכים לגאולה; וכיבוש ארץ ישראל – יאמר רבי אייזיק – ייתן ויפתח ליהודי את הטבע שלו, את ה'טבע היהודי' – הטבע שרבי אייזיק הרבה כל כך לדבר עליו:

גם כיום אנו נאבקים על כיבוש את הארץ. היום האויבים אולי אחרים, אך השאלה התאולוגית-פילוסופית-קיומית עודנה קיימת, ומשפיעה על היחס והמאבק שלנו מול אותם המייצגים כיום את

¹ אקוסמיזם, בניגוד לפנתאיזם, היא העמדה לפיה היקום כפי שהוא נראה אינו בסופו של דבר אלא אשליה, ומה שקיים באמת אינו אלא האינסוף המוחלט.

² חנה אריאל, פרשת שלח. ר' אייזיק מתבסס על תורת רבו – האדמו"ר הזקן (בלקוטי תורה, פרשת שלח) אך לוקח אותה לכיוונים נוספים.

שבעת העממים – אם תרצו אלו עמים אחרים, אם תרצו אלו מידותינו הרעות, ואם תרצו תוכלו לראות את ייצוגיהם במקומות אחרים. וכך כותב הרב יצחק גינזבורג על תורה זו של רבי אייזיק:

מי שמאמין כי הכל בטל בסופו של דבר אל ה', מאמין ורואה בכל ישות תקיפה את נקודות התורפה שלה, ומצפה לראות מתי הללו יפשו בכולה וימוטטוה, שכן "כל הווה נפסד" (הרי זה כדעתו של היהודי הדתי כי החינוך החילוני סופו שתוצאותיו יכלו אותו, וכך הכלכלה החילונית והמשטר והצבא וכו' וכו'. ורק שאלה של זמן היא מתי יראה לעין כל כי שיקרא לא קאי). אף המרגלים כך, בטרם צאתם לשליחותם האמינו כי כל המוצקות הגויית ואחיזתה האיתנה בארץ אינה אלא לפנים. אם רק יצליחו למצוא נקודות תורפה (פסיכולוגיות, או אפילו טכניות, באשר גם הן בסופו של דבר מצביעות על אוזלת יד האדם לתפוס לו אחיזה של קבע בעולם), כל התוקף הזה יתמוטט כבנין קלפים. רק משה רוח אחרת היתה עמו, וחשב שהעצה האמיתית היא להציב כח מול כח, הזדקקות לטבע לעומת הזדקקות לטבע, ולולא זאת לא יועיל כל התחכום, ולא ימלא את מתחכמיו בטחון בהצלחה, כאשר מולם עומדים אנשי מידות בוטחים הנציבים איתן על הקרקע. משה הבין שחיי ארץ מיוסדים על זרימה עם הטבע והשתלבות בו, על התיחסות רצינית וקשובה ואוהבת לחומר עם כל מגבלותיו. ומי שלא מוצא ענין בכגון דא, ורק מחפש לחשוף את השקר שבמוגבל, להקל את כובד האדמה, וללמד את יושביה כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, וכל הלחם היוצא מן הארץ ועושר פירותיה אינם אלא לבוש מסתיר ומצמצם לאחד המשוה כל – "כבד יבלו, כלבוש תחלפם ויחלופו" – אותו בוחל בחיצוניות ודאי שלא ימצא בתוכו די חשק לעזוב את המדבר ואת המן שמן השמים, ולהתגבר במלחמה כדי לרכוש לעצמו את הארץ.³

³ רוחו של משיח, עמ' רד-רה.